

4. Nikolenko, KB 2023, 'Kreatyvni osoblyvosti dukhovnoi diialnosti liudyny (Creative features of human spiritual activity)', *Intelekt. Osobystist. Tsyvilizatsiia*, 1 (20). Dostupno: <<https://doi.org/10.33274/2079-4835-2020-20-1-56-62>>. [21 Lystopad 2024].
5. Oleksenko, RI 2017, 'Formuvannia kontseptsii kreatyvnoi osobystosti yak faktor kreatyvno-znannievoi ekonomiky v umovakh vyklykiv hlobalizatsii (Formation of the concept of creative personality as a factor of creative and knowledge economy in the context of globalization challenges)', *Humanitarnyi visnyk ZDIA*, Vypusk 71, c. 118-126.
6. PyrozHKov, S & Khamitov, N 2020, *Tsyvilizatsiina subiektivnist Ukrainy: vid potentsii do novoho svitohliadu i buttia liudyny (Civilizational subjectivity of Ukraine: from potentials to a new worldview and human existence)*, Kyiv : Naukova dumka, 256 s.
7. Sartr, ZhP 2001, *Buttia i nishcho: narys fenomenolohichnoi ontolohii (Being and Nothingness: An Essay on Phenomenological Ontology)*, per. z fr. Liakh, V & Tarashchuk, P., Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko "Osnovy", 854 s.
8. Tarasiuk, L 2011, *Kreatyvnist yak fenomen liudskoho buttia v kulturi (Creativity as a phenomenon of human existence in culture)*. Dysertatsiia kandydata nauk, Kyiv : Natsionalnyi pedahohichnyi universytetu im. M. P. Drahomanova, 183 s.
9. Chornomordenko, IV 2010, *Pozanaukovi znannia i kulturotvorchyi protses (Non-scientific knowledge and the culture-creating process)*. Monohrafiia, Kyiv : KNUBA, 360 s.
10. Barron, F & Harrington, D 1981, 'Creativity, intelligence and personality', *Ann. Rev. of Psychol.*, V.32. pp. 439-476. <<https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.ps.32.020181.002255>>. [20 November 2024].
11. Guilford, JP 1967, 'Creativity: Yesterday, today and tomorrow', *The Journal of Creative Behavior*, 1 (1), 3-14. Available from : <<https://dictionary.apa.org/psychological-factors>>.
12. Sartre, JP 2010, *The Imaginary: A Phenomenological Psychology of the Imagination*, Taylor & Francis, 240 p.
13. Sternberg, RJ 1985. *Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence*, New York : Cambridge University Press. Available from : <<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1457958>>. [20 November 2024].
14. Torrance, EP 1962, *Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, Inc.* Available from : <<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1474699>>. [20 November 2024].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-2

УДК 130.2

МІФОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

MYTHOLOGY AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE: CONCEPTUAL PERSPECTIVES

В. М. Вашкевич

Актуальність теми дослідження. Міфологія залишається невичерпним джерелом для філософського аналізу, оскільки поєднує у собі архетипові структури мислення, які формують колективну та індивідуальну свідомість, з сучасними викликами культури й ідеології. В епоху глобалізації та цифрових техноло-

Urgency of the research. Mythology remains an inexhaustible source for philosophical analysis, as it combines archetypal structures of thinking that shape collective and individual consciousness with modern challenges of culture and ideology. In the era of globalization and digital technologies, myths not only adapt

гій міфи не лише адаптуються до нових умов, але й стають важливими інструментами для відтворення соціальних норм і символічних значень. Аналіз філософських аспектів міфології дозволяє розкрити їхню універсальність і водночас виявити сучасні трансформації, що відображають глибокі культурні й соціальні зміни. У цьому контексті міфологія не лише пояснює, але й активно формує уявлення про культурну ідентичність, моральні цінності та світоглядні парадигми. Особливого значення дослідження набуває у світлі сучасних філософських дискусій про інтеграцію раціонального й ірраціонального у пізнанні, де міф постає як метафізичний інструмент структуривання реальності. Міфи, з їхньою глибокою символікою та багаторівневою структурою, надають людині універсальні моделі для осмислення буття, які залишаються актуальними у контексті сучасних ідеологічних, етичних і екологічних викликів.

Постановка проблеми. У сучасному філософському дискурсі міфологія постає складним і багатовимірним феноменом, який поєднує архетипові уявлення, метафори й символічні структури, що впливають на формування світоглядних моделей, культурної ідентичності та суспільної свідомості. Проблема полягає в розумінні взаємодії між міфологічними ідеями та раціональними основами філософії, а також у дослідженні того, як міфологічні архетипи, сакральні виміри й структура міфів продовжують впливати на сучасну культуру, політику й масову свідомість. У епоху глобалізації та цифрових технологій міфи трансформуються, набуваючи нових форм і значень, що вимагає переосмислення їхньої ролі у сучасних ідеологічних, етичних і світоглядних процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міфологія як предмет філософського дослідження привертає значну увагу сучасних науковців, які підходять до цього феномену з різних дисциплінарних перспектив. Класичні роботи К. Г. Юнга та Мірчі Еліаде заклали основи для вивчення архетипів і сакрального виміру міфу, які досі є ключовими в аналізі його впливу на культуру і колективне несвідоме. Юнг підкреслював універ-

to new conditions, but also become important tools for reproducing social norms and symbolic meanings. Analysis of philosophical aspects of mythology allows us to reveal their universality and at the same time identify modern transformations that reflect profound cultural and social changes. In this context, mythology not only explains, but also actively forms ideas about cultural identity, moral values, and worldview paradigms. The study acquires particular significance in the light of modern philosophical discussions about the integration of the rational and irrational in cognition, where myth appears as a metaphysical tool for structuring reality. Myths, with their deep symbolism and multi-level structure, provide humans with universal models for understanding existence, which remain relevant in the context of modern ideological, ethical, and environmental challenges.

Target setting. In modern philosophical discourse, mythology appears as a complex and multidimensional phenomenon that combines archetypal representations, metaphors and symbolic structures that influence the formation of worldview models, cultural identity and social consciousness. The problem lies in understanding the interaction between mythological ideas and the rational foundations of philosophy, as well as in studying how mythological archetypes, sacred dimensions and the structure of myths continue to influence modern culture, politics and mass consciousness. In the era of globalization and digital technologies, myths are transformed, acquiring new forms and meanings, which requires a rethinking of their role in modern ideological, ethical and worldview processes.

Actual scientific researches and issues analysis. Mythology as a subject of philosophical research attracts considerable attention from contemporary scholars who approach this phenomenon from various disciplinary perspectives. The classic works of C. G. Jung and Mircea Eliade laid the foundations for the study of archetypes and the sacred dimension of myth, which are still key in the analysis of its influence on culture and the collective

сальність архетипів, які структурно об'єднують досвід людства, тоді як Еліаде акцентував увагу на ролі міфу у створенні сакрального часу і простору, що визначають культурну ідентичність. Сучасні дослідження зосереджуються на аналізі трансформації міфів у контексті глобалізації та цифрової епохи. Зокрема, науковці досліджують, як міфологічні мотиви адаптуються в масовій культурі, політичних ідеологіях і медіа. Роботи таких дослідників, як К. Армстронг і К. Леві-Стросс, висвітлюють структуральну природу міфів та їхню здатність відображати основні бінарні опозиції людської свідомості. У філософському контексті дослідження акцентуються на взаємозв'язку між міфом і раціональним пізнанням, де міф виступає не лише як культурний артефакт, але і як основа для осмислення буття (Гегель).

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є комплексний аналіз філософського виміру міфології, зокрема її архетипів, структури та сакральних вимірів, з метою виявлення її ролі у формуванні світоглядних моделей, культури та сучасної філософської думки.

Виклад основного матеріалу. Стаття присвячена дослідженню філософського виміру міфології як фундаментального явища, що відіграє ключову роль у формуванні світоглядних структур, культурної ідентичності та упорядкуванні реальності. Особливий акцент зроблено на архетиповій природі міфу, його сакральному вимірі та значущості у сучасному філософському дискурсі. Автор аналізує міф як спосіб інтеграції раціонального та ірраціонального у процесі пізнання буття, розкриваючи його функцію як універсального механізму структурування людського досвіду. Використання структуралістського підходу, а також юнґіанської концепції колективного несвідомого, дозволяє висвітлити природу міфу як джерела універсальних смислів, що формують етичні, онтологічні та культурні моделі. Стаття також розглядає трансформацію міфологічних мотивів у контексті глобалізації, масової культури та політичних ідеологій. У

unconscious. Jung emphasized the universality of archetypes that structurally unite the experience of humanity, while Eliade emphasized the role of myth in creating sacred time and space that determine cultural identity. Contemporary research focuses on analyzing the transformation of myths in the context of globalization and the digital age. In particular, scholars investigate how mythological motifs are adapted in popular culture, political ideologies, and the media. The works of such researchers as C. Armstrong and C. Lévi-Strauss, highlight the structural nature of myths and their ability to reflect the basic binary oppositions of human consciousness. In the philosophical context, research focuses on the relationship between myth and rational cognition, where myth acts not only as a cultural artifact, but also as a basis for understanding existence (Hegel).

The research objective. The main objective of the study is a comprehensive analysis of the philosophical dimension of mythology, in particular its archetypes, structure, and sacred dimensions, in order to identify its role in the formation of worldview models, culture, and modern philosophical thought.

The statement of basic material. The article is devoted to the study of the philosophical dimension of mythology as a fundamental phenomenon that plays a key role in the formation of worldview structures, cultural identity and ordering of reality. Special emphasis is placed on the archetypal nature of the myth, its sacred dimension and significance in modern philosophical discourse. The author analyzes the myth as a way of integrating the rational and the irrational in the process of knowing existence, revealing its function as a universal mechanism for structuring human experience. The use of the structuralist approach, as well as the Jungian concept of the collective unconscious, allows us to highlight the nature of myth as a source of universal meanings that form ethical, ontological and cultural models. The article also examines the transformation of mythological motifs in the context of globalization, mass culture, and political ideologies. The conclusions emphasize the inexhaustible potential of

висновках підкреслюється невичерпний потенціал міфології як джерела філософського осмислення, що залишається актуальним для сучасного світу.

Висновки. Міфологія залишається актуальним і багатовимірним феноменом, який глибоко впливає на сучасну культуру, філософію та суспільну свідомість, забезпечуючи інтеграцію раціонального й ірраціонального у пізнанні світу. Вона слугує універсальним інструментом структурування реальності, пропонуючи архетипові моделі мислення та культурні наративи, що відображають як індивідуальний, так і колективний досвід. Міфічні архетипи та структура, побудована на бінарних опозиціях, формують основи світоглядних моделей і продовжують зберігати свою символічну значущість у масовій культурі, політиці й ідеології. У філософському контексті міфологія виступає не лише як історичний феномен, але й як живий механізм, здатний сприяти глибокому осмисленню буття, моральних і екзистенційних викликів сучасного світу.

Ключові слова: міфологія, архетип, сакральне, структуралізм, колективне несвідоме, культурна ідентичність, філософський дискурс, глобалізація, масова культура.

mythology as a source of philosophical understanding, which remains relevant for the modern world.

Conclusions. *Mythology remains a relevant and multidimensional phenomenon that deeply influences modern culture, philosophy and public consciousness, ensuring the integration of the rational and irrational in the knowledge of the world. It serves as a universal tool for structuring reality, offering archetypal models of thinking and cultural narratives that reflect both individual and collective experience. Mythical archetypes and a structure built on binary oppositions form the foundations of worldview models and continue to retain their symbolic significance in mass culture, politics and ideology. In the philosophical context, mythology acts not only as a historical phenomenon, but also as a living mechanism capable of contributing to a deep understanding of being, moral and existential challenges of the modern world.*

Keywords: *mythology, archetype, sacred, structuralism, collective unconscious, cultural identity, philosophical discourse, globalization, mass culture.*

Актуальність теми та проблема дослідження. Міфологія здавна займала важливе місце в житті людства, формуючи уявлення про світ, природу, людину і її місце у всесвіті. Вона була першою спробою осмислення реальності, створюючи образи та історії, які пояснювали загадкове й незбагненне. Проте міфологія – це не лише сукупність фантастичних оповідей, а й глибоке джерело філософських роздумів. Вона містить у собі первні багатьох ідей, які згодом стали основою для розвитку філософії, науки та релігії.

Філософські аспекти міфології дозволяють зрозуміти, як уявлення про буття, добро і зло, космос і хаос змінювалися від найдавніших часів до сьогодення. Міфи були способом комунікації людини з невідомим, допомагали створювати символи, через які можна було інтерпретувати досвід і будувати уявлення про сенс життя. У цьому контексті міфологія постає як архетипова форма мислення, що стала фундаментом багатьох філософських концепцій.

Міфологія, як одна з перших форм осмислення реальності, інтегрує раціональні та ірраціональні елементи, створюючи символічну основу для пояснення фундаментальних питань буття. У сучасному філософському дискурсі міфи залишаються важливим інструментом для розуміння культурної ідентичності, світоглядних моделей і процесів осмислення світу.

Водночас постає питання: яким чином міфологія, що базується на архетипових уявленнях і метафорах, може співіснувати з раціональною філософією? Як структура міфу, його архетипи та сакральні виміри впливають на

сучасну культуру, філософію та суспільну свідомість?

Ця проблема особливо актуальна в контексті глобалізації та цифрової епохи, коли міфологічні мотиви трансформуються, зберігаючи свою символічну значущість у нових формах (масова культура, політика, ідеологія). Аналіз філософських аспектів міфології дозволяє глибше зрозуміти не лише історичний, але й сучасний вплив міфів на формування цінностей, норм і культурних моделей.

Дана стаття присвячена осмисленню ролі міфології як універсального механізму структурування реальності, її значення для філософських пошуків і сучасного світорозуміння.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є комплексний аналіз філософського виміру міфології та її значення для формування світоглядних моделей, культури й сучасної філософської думки. Такий підхід включає дослідження міфу як архетипової форми мислення, аналіз ключових архетипів і їхньої ролі у колективному несвідомому, вивчення структури міфів через структуралістський підхід, розгляд сакрального виміру міфу як інструменту структурування реальності, а також виявлення зв'язку між міфологією та філософією у формуванні основних концепцій. Особливу увагу приділено актуальності міфологічних елементів у сучасному світі, їхній трансформації у масовій культурі, політичних ідеологіях та екологічній етиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські дослідження міфології займають важливе місце у сучасному науковому дискурсі, зокрема в контексті аналізу її архетипів, структури й трансформацій. К. Армстронг [1] у своїй праці підкреслює, що міфи залишаються фундаментальними для розуміння людської духовності, навіть у раціоналізованому сучасному світі. Вона акцентує увагу на тому, що міфологічні наративи забезпечують зв'язок між минулим і сучасним, пропонуючи культурні моделі, які допомагають осмислити нові виклики.

Т. Кеум [7] досліджує використання міфів у політичній філософії Платона, розкриваючи, як міфологічні образи сприяють передачі філософських ідей у політичній традиції. Його праця доводить, що міф у філософії може виконувати як виховну, так і аналітичну функцію, створюючи основи для формування політичних концептів. Аналогічно Р. Жу [10] аналізує міфологічні мотиви у діалогах Платона, зокрема у контексті твору «Федон», підкреслюючи їх роль у зображенні трансцендентного й етичного.

К. Г. Юнг [6] продовжує класичну традицію дослідження архетипів, визначаючи їх як основні моделі колективного несвідомого, що мають універсальний характер. Його концепція архетипів надихає сучасні дослідження, які аналізують вплив міфологічних символів на культуру та індивідуальну свідомість. Зокрема, Ю. Макієшина [9] досліджує міфологеми материнства, наголошуючи на їхньому значенні у формуванні гендерних стереотипів у сучасних культурах.

Мірча Еліаде [4], аналізуючи сакральний вимір міфу, підкреслює його ключову роль у створенні культурної ідентичності через організацію сакрального простору й часу. Його праці залишаються основою для дослідження того, як міфи структурують реальність і впливають на поведінку людини.

Структуралістський підхід Клода Леві-Стросса [8] демонструє, що міфи організовані навколо бінарних опозицій, які відображають універсальну логіку людського мислення. Цей підхід використовується сучасними дослідниками, такими як К. Хоекстра [5] і К. Л. Деге [3], для аналізу взаємодії між міфом і філософським дискурсом у політичних і соціальних контекстах.

Р. Сегал [12] у своїй праці пропонує стисле введення у феномен міфу, наголошуючи на його багатовимірності та впливі на різні аспекти сучасної культури. Він акцентує увагу на необхідності подальшого вивчення трансформацій міфу в умовах глобалізації та цифрових технологій.

Таким чином, аналіз останніх досліджень свідчить про зростання інтересу до філософського вивчення міфології. Вона розглядається як універсальний механізм структурування реальності, який, незважаючи на трансформації, зберігає свою актуальність у сучасній культурі, політиці та масовій свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз складних взаємозв'язків та взаємовпливів філософського дискурсу і міфології дозволив виокремити цілу шерегу концептуальних перспектив і сюжетів, які підкреслюють значення міфу для формування світогляду, культури та векторів філософських пошуків. Серед основних слід більш детально розглянути такі:

Міф як форма світогляду. Міфологія постає як первісна і фундаментальна форма осмислення світу, яка визначає початкову структуру світогляду, що об'єднує раціональне й ірраціональне, сакральне й повсякденне. У своєму глибинному сенсі міф є способом організації людського досвіду, який через символи, метафори й архетипи передає універсальні істини, що формують онтологічну, етичну та екзистенційну парадигму буття.

Філософи, такі як Фрідріх Шеллінг [2], трактували міф як форму допонятійного мислення, що передує абстрактній рефлексії та логіко-дискурсивному пізнанню. Міфічна свідомість, за Шеллінгом [2], розкриває взаємозв'язок людської душі з космосом через образне сприйняття реальності. Вона не лише пояснює світ, але й інтегрує людське існування в метафізичну єдність космосу. У цьому сенсі міфологія не є примітивною стадією культури, як її трактували деякі представники раціоналістичної традиції, а навпаки – це початок усіх форм духовного буття, включаючи релігію, мистецтво й філософію.

Через міфи людство розв'язує фундаментальні питання буття, які неможливо виразити мовою суто логічного аналізу. Що таке добро і зло? Як співвідносяться космос і хаос? У чому сенс життя й смерті? У рамках міфологічного світогляду відповіді на ці питання не є догматичними чи остаточними. Вони набувають динамічної форми, яка через багаточисельні образи та наративи адаптується до умов часу, зберігаючи архетипову основу. Наприклад, архетипові сюжети створення світу чи боротьби порядку з хаосом, які є універсальними для різних культур, відображають глибинні екзистенційні переживання людини. Карл Густав Юнг, розвиваючи ідеї Шеллінга, вказував, що міфічні архетипи не лише формують колективне несвідоме, але й структурують індивідуальний досвід, надаючи сенс особистим переживанням.

Міфологія, таким чином, не лише передує філософії, але й супроводжує її, надаючи ґрунт для осмислення сутності буття. У міфі філософ знаходить не готові відповіді, а радше парадигми, через які можна інтерпретувати досвід і формулювати нові запитання. Отже, міфологія є формою світогляду, що охоплює первісне й універсальне, емоційне й раціональне. Це джерело, з якого черпають натхнення релігія, мистецтво і філософія, невичерпна матриця культурного й духовного розвитку людства. Міф залишається живим через здатність інтегрувати людський досвід у єдину, і в той же час багатогранну, метафізичну картину світу.

Міфологічні архетипи як універсальні моделі мислення. Архетипи – це глибинні, універсальні моделі мислення, які пронизують людську свідомість і культуру. Цей термін, популяризований Карлом Густавом Юнгом [6], має свої корені у філософії Платона, який розглядав ідеї як праобрази реального світу. У

юнгіанській психології архетипи виступають складовими колективного несвідомого – структурної основи психіки, що є спільною для всіх людей, незалежно від їхньої культурної, історичної чи соціальної приналежності. Теорія архетипів Карла Густава Юнга [6] демонструє, що образи героя, трикстера, матері-богині, дерева життя та інші архетипові мотиви є загальнолюдськими й відображають глибинні структури людської психіки. Юнг підкреслював, що архетипи становлять спільну основу колективного несвідомого, яке передається через покоління.

Філософський аналіз архетипів розкриває їхню природу як своєрідних праформ, що перебувають поза межами індивідуальної свідомості. Вони слугують основою для організації досвіду, формуючи універсальні схеми осмислення світу. Наприклад, архетип матері уособлює принцип турботи, родючості та життя, тоді як архетип тіні втілює підсвідомі страхи, внутрішні конфлікти й потаємні аспекти особистості.

Архетипи виражають себе через міфи, літературу, релігію та мистецтво, утворюючи основні сюжети, що повторюються у різних культурах. Наприклад, міф про героя, який долає труднощі та знаходить сенс свого існування, є універсальним. Цей архетип героя втілюється як у грецькому Гераклі, так і в сучасних популярних історіях про супергероїв. Архетип матері, у свою чергу, проявляється через божественні постаті, такі як Деметра у грецькій міфології чи Богородиця у християнстві. Вони символізують джерело життя, турботи та самопожертви. Водночас архетип тіні втілюється у фігурах хаосу та деструкції, таких як Хаос у давньогрецькому світогляді або демонічні персонажі в релігійних текстах.

Архетипи є водночас обмеженням і можливістю людського мислення. Як універсальні моделі, вони накладають певні рамки на спосіб, яким людина сприймає і структурує реальність. Проте ці рамки також відкривають доступ до колективного досвіду, створюючи основу для розуміння людської природи.

З філософської точки зору архетипи відкривають можливість для побудови універсальної антропології – науки про людину як істоту, що завжди прагне до осмислення себе й світу через певні символічні форми. У сучасному світі, де глобалізація спричиняє зіткнення різних культур, архетипи можуть виступати спільною мовою, що об'єднує людство на рівні глибинної психічної структури.

Структура міфів як відображення логіки мислення. Застосування структуралістського підходу, запропонованого Клодом Леві-Стросом [8], дозволило виявити, що міфи мають внутрішню логічну структуру. Вони організовані навколо бінарних опозицій – світло/темрява, життя/смерть, порядок/хаос. Ці протилежності відображають прагнення людської свідомості впорядковувати реальність, встановлюючи гармонію між суперечливими аспектами буття. Структуралістський аналіз показав, що міфи є не лише продуктом культурного контексту, а й способом організації мислення, який дозволяє людині взаємодіяти зі складністю світу. Вони слугують моделлю для розуміння соціальних, природних і духовних процесів.

Міфи, як найдавніша форма осмислення світу, відображають не лише архаїчну свідомість, а й універсальну логіку мислення, яка залишається актуальною навіть у сучасних культурах. Структура міфу, що характеризується повторюваними елементами, чіткою послідовністю подій і багаторівневим змістом, є втіленням того, як людина організовує свої знання про реальність.

Клод Леві-Стросс трактував міф як систему відносин, де повторювані елементи (міфеми) розкривають спосіб, у який людський розум класифікує та

впорядковує світ. За Леві-Строссом, структура міфу має бінарну природу, відображаючи протиставлення, притаманні мисленню: життя і смерть, світло і темрява, порядок і хаос. Ці опозиції не лише структурують сюжет міфу, а й формують основи логічного мислення, яке прагне синтезу через гармонізацію протилежностей [6].

Центральною частиною структури міфу є архетипові персонажі, які виконують певні ролі: герой, мудрець, тінь, антагоніст. Вони уособлюють універсальні поняття, такі як мужність, мудрість, темрява чи хаос. Їхні взаємодії моделюють процеси, що відображають людські переживання й екзистенційні конфлікти. Ці архетипи створюють основу для розуміння не лише конкретної міфологічної історії, але й загальної структури мислення, яке прагне осмислення протиставлень.

Міфічна історія зазвичай розгортається через кілька етапів: початкова гармонія, порушення рівноваги (хаос), випробування, боротьба й відновлення порядку. Ця сюжетна структура має циклічний характер і відповідає глибинній логіці мислення, де кожна дія знаходить своє завершення через подолання напруги між протилежностями. У результаті цей цикл не лише пояснює космологічні чи соціальні явища, але й втілює спосіб людського пізнання, що орієнтований на пошук гармонії.

Час і простір у міфах часто постають у сакральному вимірі. Міфічний час – це “час початку”, у якому встановлюються основоположні закони буття. Простір, у свою чергу, поділяється на сакральну сферу порядку й профанну сферу хаосу, що символізують протилежні полюси людського досвіду. Таким чином, міфологічний простір і час є умовними, але водночас вони організують реальність у спосіб, який робить її зрозумілою для людини.

Структура міфу відображає логіку мислення, яка базується на здатності до узагальнення, категоризації та пошуку сенсу. Міф використовує символи для вираження складних понять. Наприклад, образ змія може одночасно символізувати як смерть, так і оновлення, залежно від контексту. Ця багатозначність символів демонструє нелінійну природу людського мислення, яке здатне поєднувати протилежності.

Міфічна логіка також передбачає метафоричне осмислення світу, коли одна подія чи об'єкт стають символами ширшого явища. Подвиги героя, наприклад, можуть інтерпретуватися як шлях людини до самопізнання, що втілює універсальну ідею трансформації. Таким чином, метафора стає ключовим інструментом, через який міф об'єднує конкретні події із загальними принципами буття. Міфи пояснюють світ через циклічні моделі, які організують уявлення про причини й наслідки. Ритуали, засновані на міфах про створення світу, наприклад, відображають віру в повторення космічного порядку. Ця циклічність не лише сакралізує час, але й надає йому логічної структури, де всі події взаємопов'язані в межах єдиного космічного циклу.

Структура міфу є відображенням універсальної когнітивної моделі, яка зберігає свою актуальність у різних формах: від літератури до сучасних наукових теорій. Міфічне мислення не слід розглядати як примітивне чи архаїчне; воно є основою для раціонального пізнання, яке користується схожими принципами класифікації й упорядкування.

Гегель у своїй “Феноменології духу” стверджував, що міфологія є первісною формою вираження абсолютної ідеї, яка поступово переходить у філософське мислення. У цьому сенсі міфічна структура закладає основу для пізнання не лише через символи, а й через логіку, що лежить в основі цих символів.

Роль міфу у формуванні культурних моделей. Міфи виконують фундаментальну функцію в суспільстві, виступаючи регуляторами соціального й культурного життя. Вони створюють моделі поведінки, встановлюють норми й цінності, що сприяють інтеграції індивідів у спільноту та формуванню спільного культурного коду [3]. Героїчні міфи, наприклад, не лише надихають на подолання труднощів, але й задають еталон високих цілей, які є моральним орієнтиром для суспільства. Вони формують уявлення про ідеального героя, який перевершує свої обмеження й встановлює гармонію між індивідуальним і колективним. Космогонічні міфи, у свою чергу, пояснюють походження світу, демонструючи, як хаос трансформується в космос. Такий порядок не лише впорядковує природний світ, але й накладає структуру на соціальну реальність, задаючи рамки для взаємодії між людьми та природою.

Роботи Мірчі Еліаде [4] суттєво поглибили розуміння ролі міфів у соціокультурних системах. Еліаде підкреслював, що через міфи суспільства створюють сакральний простір і час, які стають основою їхньої духовної й культурної ідентичності. У своїх дослідженнях він показав, що міфи встановлюють архетипові моделі для ритуалів і поведінки, які відтворюються через покоління. Сакральне в міфах не лише фіксує основи існування, але й створює простір, де минуле, сучасне і майбутнє стають взаємопов'язаними. У цьому сенсі міфи забезпечують спадковість традицій і цінностей, інтегруючи індивідів не лише у спільноту, але й у космічний порядок, що втілює гармонію всесвіту [4].

Особливу роль відіграє взаємодія між різними міфологічними традиціями, що формують культурні ідентичності. Взаємозв'язок західної та східної філософій демонструє, як міфи сприяють сприйняттю "іншого", створюючи простір для діалогу та взаєморозуміння. У працях сучасних дослідників [12; 13], наголошується, що саме через міфи суспільства формують спільні основи для комунікації, розуміння та співіснування. Цей процес взаємодії між культурами збагачує як локальні традиції, так і глобальні уявлення про гармонію світу.

Сучасні філософські дискусії все частіше звертаються до аналізу міфів у контексті їх впливу на суспільні норми та ідентичність. Традиційні міфи нерідко стають об'єктом критики, особливо у зв'язку з їхньою роллю у формуванні гендерних і соціальних уявлень. Зокрема, феміністичні дослідження підкреслюють, як міфи можуть закріплювати стереотипи щодо ролі жінки, материнства та гендерної ієрархії. Ю. Макієшина [9] вказує на те, що деякі традиційні міфи, особливо ті, що пов'язані з материнством, не лише обмежують ідентичність жінки, але й визначають її виключно через репродуктивну функцію. Це викликає запитання щодо того, як міфи можуть бути трансформовані для більш інклюзивного відображення сучасного соціального й культурного досвіду.

Отже, міфи не лише пояснюють світ і регулюють поведінку, але й відображають динамічні процеси зміни суспільства. Вони слугують джерелом для осмислення культурної ідентичності, одночасно зберігаючи її основу та кидаючи виклик застарілим уявленням. У цьому сенсі міф постає не як статична форма, а як жива структура, яка змінюється відповідно до потреб і викликів часу.

Міфологія як джерело філософії. Значна кількість філософських концепцій (ідеї буття, часу, свободи) мають свої витoki у міфологічних уявленнях. Платон, наприклад, активно використовував міфологічні образи у своїх діалогах, розкриваючи філософські ідеї через міфи. Це свідчить про те, що міфологія та філософія є взаємопов'язаними формами пізнання, де міф забезпечує початкову основу для абстрактного мислення.

Міфи слугують основоположними наративами, які інформують

філософські дослідження, часто діючи як примітивна філософія, що відображає людське розуміння існування та моралі [11]. У творах Платона міфи використовуються для передачі філософських ідей, але вони повинні узгоджуватися з раціональним дискурсом, щоб вважатися дійсними [5].

У контексті “Республіки” Платона, міф дійсно виступає лише одним із інструментів, які прийнятні лише за умови, що вони відповідають розуму та піддаються його перевірці [7]. Платон підкреслює, що міфи можуть виконувати певну виховну, етичну чи політичну функцію, але тільки тоді, коли вони гармонують із істинами, відкритими через розум та філософію. Платон, з одного боку, розглядає міф як інструмент, що дозволяє простим людям засвоїти моральні чи соціальні принципи, які важко зрозуміти через абстрактні міркування. З іншого боку, він наполягає на тому, що будь-який міф має бути підпорядкований істині, яку може осягнути лише філософський розум. Таким чином, якщо міф суперечить розуму, він не може бути виправданий з точки зору платонівської філософії [7].

Сакральний вимір міфу. Міф відіграє ключову роль у формуванні сакрального виміру буття, який надає сенсу людському існуванню та визначає основи сприйняття реальності. Сакральність у міфах слугує не лише способом упорядкування хаотичного досвіду, але й інструментом осмислення фундаментальних питань буття. Цей аспект міфу особливо ґрунтовно розкрив Мірча Еліаде [4] у своїх працях, де він підкреслював, що міфи перетворюють хаос на космос, створюючи структури, які допомагають людині орієнтуватися у світі.

Згідно з Еліаде [4], сакральний вимір міфу створює особливу реальність, яка відрізняється від повсякденного профанного існування. Міфи не лише розповідають про “час початку”, коли було встановлено основоположні закони буття, але й дозволяють сучасній людині переживати цей сакральний час через ритуали та символіку. Таким чином, міфологічні оповіді діють як своєрідні “мости”, які з'єднують минуле, теперішнє й майбутнє, утворюючи сакральну безперервність. Це забезпечує людині відчуття причетності до чогось більшого, ніж індивідуальний досвід, і формує уявлення про впорядкованість і гармонію світу.

Сакральний вимір міфу є особливо важливим у контексті сучасного світу, який часто характеризується дезорієнтацією та втратами традиційних цінностей. Еліаде [4] наголошував, що у світі, де раціоналізм і секуляризація дедалі більше витісняють сакральне, міфи залишаються однією з небагатьох форм, які зберігають можливість відновлення духовної рівноваги. Через символіку та метафори вони надають людині можливість структурувати досвід, інтегруючи його у вищий порядок.

Сучасна людина, яка стикається з фрагментарністю постмодерної культури, може знаходити в міфах джерело відновлення відчуття цілісності буття. Міфологічні структури, засновані на ідеї боротьби космосу з хаосом, відображають універсальний досвід подолання кризи та відновлення порядку. Ця здатність міфу трансформувати хаос у гармонійний космос є ключовою для забезпечення не лише індивідуального, але й колективного відчуття стабільності.

Таким чином, сакральний вимір міфу не є пережитком минулого, а постає як актуальний механізм, що допомагає людству зберігати й осмислювати свої культурні й духовні основи.

Значення міфу в сучасності. Попри асоціацію міфології з минулим, її елементи залишаються актуальними в сучасній культурі, мас-медіа, політиці та ідеології. Наприклад, політичні наративи часто використовують міфологічні

мотиви, щоб консолідувати суспільство або легітимізувати ідеології [3]. У масовій культурі міфи трансформуються в художні твори, кіно, літературу, де вони продовжують впливати на уяву людей.

Актуальність міфу для сучасного світу неможливо переоцінити. Міфи продовжують формувати нашу колективну свідомість, впливаючи не тільки на твори літератури та мистецтва, а й політичне життя та соціальні рухи. К. Армстронг [1] стверджував, що сучасні міфи – чи то національні наративи, політичні ідеології чи релігійні символи – дають відчуття мети та узгодженості у світі, що постійно руйнується. Ці міфи створюють рамки, в яких індивіди та суспільства можуть зрозуміти етичні, екзистенціальні та духовні виклики, з якими вони стикаються.

Сучасна філософія взаємодіє з міфами для вирішення таких питань, як екологічна етика, ідеологія та моральна філософія, демонструючи їх актуальність у сучасному дискурсі [10; 11]. Міфи переосмислюються, щоб кинути виклик усталеним нормам і дослідити альтернативні наративи, відображаючи динамічну природу філософської думки [9].

Хоча міфологія часто збагачує філософський дискурс, деякі теоретики стверджують, що вона також може затьмарювати раціональне розуміння, що призводить до потенційних конфліктів між міфічними оповіданнями та емпіричними міркуваннями. Ця напруга спонукає до безперервного дослідження того, як міфи можуть співіснувати з філософським дослідженням або навіть посилювати його.

Висновки. Міфологія постає як глибинна форма буттєвого осмислення, що інтегрує раціональне й ірраціональне в універсальну символіку людського досвіду. Вона виявляє архетипові моделі мислення, які, як частина колективного несвідомого, забезпечують спадковість культурних сенсів і формують світоглядні структури. Структурна організація міфу, основана на бінарних опозиціях, слугує інструментом упорядкування свідомості та культурних наративів, а також виявляє онтологічну напруженість між протилежностями буття. У цьому контексті міф постає не лише як культурний феномен, але і як спосіб філософського пізнання, що передує абстрактному мисленню. Як показує аналіз, міфологічні мотиви не втратили своєї значущості, трансформуючись у сучасну культурну реальність, політичну риторику та ідеологічні конструкції, де вони виконують роль символічних механізмів легітимації та консолідації.

У сучасному філософському дискурсі міфологія постає своєрідним метафізичним містком між логосом і трансцендентним, відкриваючи нові перспективи осмислення реальності. Вона не лише забезпечує ретроспективне бачення культурних процесів, але й пронизує горизонти майбутнього, задаючи основи для етичного, естетичного й онтологічного пошуку. Міфологія як феномен є живим відображенням інтегративної природи людського мислення, яка, незважаючи на технологічні виклики сучасності, продовжує структурувати реальність, формуючи екзистенційні моделі життя.

Список використаних джерел:

1. Armstrong, K 2010, *The case for God*, 1st Anchor Books ed. New York: *Anchor Books*.
2. Бурковський, М 2013, 'Філософські дослідження міфології Ф. фон Шеллінга', *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, № 2 (23), pp. 41–45. Available from : <<https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/481>>. [14 October 2024].

3. Dege, CL 2023, 'On the political and normative implications of myth as philosophical discourse', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, pp. 1–8. Available from : <<https://doi.org/10.1080/13698230.2023.2248810>>. [14 December 2024].
4. Eliade, M 1963, *Myth and reality*, New York: Harper & Row.
5. Hoekstra, K 2023, 'Philosophical discourse and myth', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, pp. 1–6. Available from : <<https://doi.org/10.1080/13698230.2023.2248812>>. [14 October 2024].
6. Jung, CG 1969, *The archetypes and the collective unconscious*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
7. Keum, T 2020, *Plato and the mythic tradition in political thought*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
8. Lévi-Strauss, C 1963, *Structural anthropology*, New York: Basic Books.
9. Makieshyna, Y 2018, 'Mythologemes and Myth-Images of Motherhood in the Discourses and Narratives of Modern Philosophy and Culture', *Humanities Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*. Available from : <<https://doi.org/10.30839/2072-7941.2018.143886>>. [14 October 2024].
10. Rui, Zhu 2005, 'Myth and Philosophy: From a Problem in Phaedo', *Journal of the American Academy of Religion*, 73(2), pp. 453–473. Available from : <<https://doi.org/10.1093/jaarel/lfi043>>. [14 October 2024].
11. Schilbrack, K (ed.) 2002, *Thinking Through Myths: Philosophical Perspectives*, 1st ed. London: Routledge. Available from : <<https://doi.org/10.4324/9780203398449>>. [14 October 2024].
12. Segal, RA 2015, *Myth: A concise introduction*, Oxford: Oxford University Press.
13. Vladimirovich, KK 2022, 'Mythological Thinking and Philosophy', *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, pp. 2554–2558. Available from : <<https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.313>>. [14 October 2024].

References:

1. Armstrong, K 2010, *The case for God*, 1st Anchor Books ed. New York: Anchor Books.
2. Burkovskiy, M 2013, 'Filosofski doslidzhennia mifolohii F. fon Shellinha (Philosophical Studies of F. von Schelling's Mythology)', *Epistemolohichni doslidzhennia v filosofii, sotsialnykh i politychnykh naukakh*, № 2 (23), pp. 41–45. Available from : <<https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/481>>. [14 October 2024].
3. Dege, CL 2023, 'On the political and normative implications of myth as philosophical discourse', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, pp. 1–8. Available from : <<https://doi.org/10.1080/13698230.2023.2248810>>. [14 December 2024].
4. Eliade, M 1963, *Myth and reality*, New York: Harper & Row.
5. Hoekstra, K 2023, 'Philosophical discourse and myth', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, pp. 1–6. Available from : <<https://doi.org/10.1080/13698230.2023.2248812>>. [14 October 2024].
6. Jung, CG 1969, *The archetypes and the collective unconscious*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
7. Keum, T 2020, *Plato and the mythic tradition in political thought*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
8. Lévi-Strauss, C 1963, *Structural anthropology*, New York: Basic Books.
9. Makieshyna, Y 2018, 'Mythologemes and Myth-Images of Motherhood in the Discourses and Narratives of Modern Philosophy and Culture', *Humanities Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*. Available from : <<https://doi.org/10.30839/2072-7941.2018.143886>>. [14 October 2024].
10. Rui, Zhu 2005, 'Myth and Philosophy: From a Problem in Phaedo', *Journal of the American Academy of Religion*, 73(2), pp. 453–473. Available from : <<https://doi.org/10.1093/jaarel/lfi043>>. [14 October 2024].
11. Schilbrack, K (ed.) 2002, *Thinking Through Myths: Philosophical Perspectives*, 1st ed. London: Routledge. Available from : <<https://doi.org/10.4324/9780203398449>>. [14 October 2024].
12. Segal, RA 2015, *Myth: A concise introduction*, Oxford: Oxford University Press.

13. Vladimirovich, KK 2022, 'Mythological Thinking and Philosophy', *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, pp. 2554–2558. Available from : <<https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.313>>. [14 October 2024].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-3

УДК 130.2

ДИСКУРСИВНА МІФОЛОГІЯ: ПРИРОДА І ФУНКЦІЇ МІФУ

DISCOURSIVE MYTHOLOGY: THE NATURE AND FUNCTIONS OF MYTH

В. П. Заблоцький

Актуальність теми дослідження. Міф репрезентує одну з найбільш очевидних і ефективних форм духовного впливу. Міфологія є надзвичайно складною формою когнітивного та емоційного досвіду, не тільки частиною стародавньої спадщини, а критично важливою зброєю у сучасному світі.

Постановка проблеми. Дискурсивна стратегія репрезентує шлях сучасної інтерпретації міфологічного світогляду як когнітивного «пакування» сенсів та відповідного експресивного розгортання ключових соціальних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні дослідження міфологічного Всесвіту мають глибоке коріння – від Стародавнього світу і досьогодні. Сучасна думка виражає важливий висновок щодо того, що міф є невмирущою («вічнозеленою») формою світогляду, джерелом мистецтв, творчої думки тощо. Помітний внесок у дослідження міфу зробили Р. Барт, Ж. Бодрійяр, М. Еліаде, О. Лосев, В. Топоров, М. Попович, В. Скуратівський, С. Кримський та ін.

Постановка завдання. Дискурсивна міфологія є певною програмою послідовної реконструкції міфологічного дизайну – де міфологія є великою сукупністю (депозитарієм) соціального досвіду. Розгортання цього досвіду здійснює себе через посередництво ключових функцій. Таким чином, основний шлях для адекватного розуміння природи міфології та її місії це (відносно) вичерпна характеристика функцій міфу.

Виклад основного матеріалу. Пропонована стаття присвячена дискур-

Urgency of the research. One of the most obvious and efficient form of spiritual influence is a myth. Mythology as sophisticated form of cognitive and emotional experience – not only a part of ancient heritage, but crucially important weapon in contemporary world.

Target setting. Discursive strategy represents a way for modern interpretation of mythological worldview as cognitive «packing» of senses and relevant expressive deployment of the core social values.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical explorations within mythological Universe have a deep roots – from the Ancient world till our times. Cotemporary thought expresses an important conclusion about myth as evergreen form of worldview, as source of art, creative thinking and so on. Prominent tribute in mythological studies was done by R. Barthes, J. Baudrillard, M. Eliade, A. Losev, V. Toporov, M. Popovich, V. Skurativsky, S. Krymsky etc.

The research objective. Discursive mythology is a definite program of gradual reconstruction of mythological design – where mythology is a great set (depository) of social experience. Deployment of such experience establish itself through the core functions. Therefore, main way for the adequate understanding of mythology nature (and mission) is (relatively) comprehensive characteristic of mythological functions.

The statement of basic material. The proposed article is devoted to the